

DARBO SANTYKIŲ
IR VALSTYBINIO
SOCIALINIO DRAUDIMO
TEISINIS-ADMINISTRACINIS
MODELIS

Renginys (aptarimas-diskusija)

„Darbo santykių ir valstybinio socialinio draudimo teisinio-administracinio modelis“

2014 m. gruodžio 10 d.
“Radisson Blu Hotel Lietuva”

Konstitucijos pr. 20, Vilnius

DARBO SANTYKIŲ
IR VALSTYBINIO
SOCIALINIO DRAUDIMO
TEISINIS–ADMINISTRACINIS
MODELIS

NAUJASIS UŽIMTUMO ĮSTATYMAS – NAUJŲ DARBO VIETŲ KŪRIMO GARANTAS?

dr. Ieva Povilaitienė

Užimtumo didinimo tikslų siekimo būdai

Užimtumo didinimo, taigi ir naujų darbo vietų kūrimo prielaidų sukūrimo, tikslų socialiniame modelyje siekiama šiais pagrindiniais būdais:

- sudarant patrauklias galimybes pasirinkti tinkamą darbo santykio modelį darbo santykių rėmuose – per darbo sutarčių rūšių įvairovę;
- išplečiant galimybes užsiimti legalia darbine veikla per kitas formas;
- įtvirtinant skaidrią užimtumo formų sistemą naujame Užimtumo įstatyme.

Užimtumo didinimo tikslų siekimo būdai

- ***Keičiant Darbo kodeksą (aiškiau) sureguliuotos nestandartinės darbo formos :***
  1. nenumatytos apimties darbas;
  2. atsitiktiniai darbai;
  3. mobilios darbo vietos darbas;
  4. nuotolinis darbas (teledarbas);
  5. darbuotojo skolinimas;
  6. darbuotojo siuntimą įmonių grupės viduje;
  7. kt.

Užimtumo didinimo tikslų siekimo būdai

Priimant Užimtumo įstatymą:

- susistemintos ir sureguliuotos esamos užimtumo formos;
- sukurtos naujos užimtumo formos tose ūkio šakose ir sektoriuose, kuriuose didelis neužsiregistravusių dirbančių asmenų dalis.

Tobulinant aktyvios darbo rinkos politikos priemones (ADRPP):

- patobulintos esamos ADRPP;
- įvedamos naujos ADRPP.

Dabartinis užimtumo formų reguliavimo modelis

Šiuo metu užimtumo formas reguliuoja skirtingų sričių ir skirtingos teisinės galios norminiai teisės aktai:

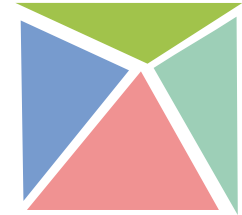
- mokestiniai įstatymai ir jų pagrindu priimti poįstatyminiai teisės aktai;
- valstybinį socialinį draudimą reguliuojantys teisės aktai;
- įvairias juridinių asmenų teises formas reguliuojantys įstatymai;
- ir tik dalį jų – darbo teisinius santykius ar su jais susijusius santykius reguliuoja darbo įstatymai bei Užimtumo rėmimo įstatymas.

Esamos užimtumo formų sistemos problemos

- ne visos užimtumo formos yra „savo vietoje“, todėl dažniausiai ***patenka į nedeklaruotą užimtumą*** šešėlyje arba į nelegalaus darbo kategoriją, todėl nesudaromos prielaidos naujoms darbo vietoms kurti;
- norint tinkamai pasirinkti tam tikros veiklos formą (t.y. būti užimtam) ir ja teisėtai verstis, asmeniui ***reikia gerai išmanyti teisinę sistemą***;
- „išbarstytas“ įvairių užimtumo formų reglamentavimas lemia ***nesisteminių apmokestinimą*** gyventojų pajamų mokesčiu ir ***draudimą*** valstybiniu socialiniu draudimu.

Naujojo Užimtumo įstatymo tikslai

- Įtvirtinti **skaidrią ir aiškią užimtumo formų sistemą** viename įstatyme;
- Nustatyti **naujas užimtumo formas** ir **taip išplėsti galimybes užsiimti legalia veikla, kurti naujas darbo vietas**;
- Pateikti užimtumo formų **klasifikaciją**, pagrindinius šių formų bruožus ir gilesnę tipologiją;
- Nustatyti įvairių užimtumo formų **įtraukimo į valstybinio socialinio draudimo sistemą pagrindus**, sudaryti galimybes **suvienodinti apmokestinimą** gyventojų pajamų mokesčiu;
- Reguluoti užimtumo rėmimo politiką ir sistemą.

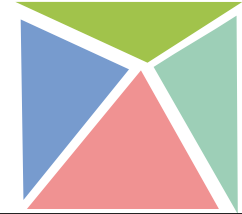
Užimtumo formų klasifikacija Užimtumo įstatyme

ATLYGINTINIS UŽIMTUMAS:

- Darbas sudarius darbo sutartį arba kitais jai prilygintais pagrindais;
- Veikla vykdant individualią veiklą;
- Veikla įsteigus UĮ nurodytos teisinės formos JA;
- Veikla, susijusi su žemės ūkiu;
- dirbant BVK nustatytą nuteistųjų darbą;
- verčiantis kita Užimtumo įstatyme ir kituose įstatymuose nurodyta atlygintina veikla.

Užimtumo formų klasifikacija pagal Užimtumo įstatymą

NEATLYGINTINIS UŽIMTUMAS

- sudarius darbo įgūdžių įgijimo sutartį;
- kaip darbo terapijos priemonė;
- kaip savanoriška veikla;
- sudarius savanoriškos praktikos sutartį;
- visuomenei naudingi darbai;
- sudarius profesinės veiklos praktikos sutartį;
- kaip profesinės adaptacijos periodas;
- dirbant viešuosius darbus, kaip bausmę.

Individualios veiklos sureguliojimas kaip naujų darbo vietų steigimo garantas

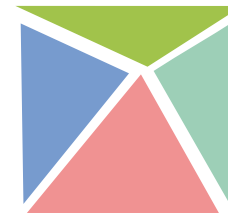
Individuali veikla yra ši tęstinė savarankiška fizinio asmens veikla, kurią vykdydamas fizinis asmuo siekia gauti pajamų:

- savarankiška kūryba;
- veikla pagal laisvąją profesiją;
- savarankiška sporto veikla;
- savarankiška atlikėjo veikla;
- savarankiška trenerio veikla;
- mokslinė ir kita panašaus pobūdžio savarankiška veikla, kuri nepatenka į veiklą pagal laisvąją profesiją;
- kita savarankiška veikla.

Individualia veikla bus galima užsiimti viena iš šių veiklos formų:

- įsigijus verslo liudijimą;
- pagal veiklos kvitus;
- įsiregistravus individualią veiklą mokesčių įstatymų nustatyta tvarka.

Išplečiama forma – veikla pagal veiklos kvitus

Nauja forma - teikiant namų ūkio priežiūros (gyvenamųjų patalpų tvarkymo, einamųjų namų ūkio darbų, smulkaus remonto, sodo ir (ar) aplinkos priežiūros, maisto gaminimo), vaikų, neįgalių ir kitų asmenų priežiūros paslaugas sudarius paslaugų sutartį:

- veikla „išimama“ iš veiklos pagal verslo liudijimą sferos;
- paslaugų pagal veiklos kvitus administravimas perkeliamas paslaugos gavėjui;
- nuo veiklą pagal veiklos kvitus vykdančiam asmeniui pagal paslaugų sutartį išmokėtų sumų GPM ir VSD įmokas apskaičiuoti ir sumokėti pavedama paslaugos gavėjui, tačiau siekiama ir lengvatinio paslaugų gavėjų pajamų apmokestinimo

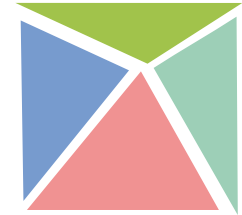
Veiklos pagal veiklos kvitus, kaip naujų darbo vietų kūrimo priemonės, privalumai ir trūkumai

Privalumai:

- mažinamas „šešėlis“, nes sudaromos geresnės prielaidos teikti namų ūkio priežiūros, vaikų, neįgalių ir kitų asmenų priežiūros paslaugas sudarius paslaugų sutartį;
- veikla „išimama“ iš veiklos pagal verslo liudijimą sferos, tačiau išlieka individualios veiklos kategorijoje, todėl nereikalingas įsisteigimas siekiant verstis šia veikla;
- siekiama lengvatinio paslaugų gavėjų pajamų apmokestinimo, taip skatinant ir paslaugų gavėjų naudojimąsi tokiomis paslaugomis.

Veiklos pagal veiklos kvitus, kaip naujų darbo vietų kūrimo priemonės, trūkumai

Trūkumai:

- Paslaugos gavėjams gali būti nepatrauklu naudotis tokiomis paslaugomis, nes paslaugų pagal veiklos kvitus administravimas perkeliamas paslaugos gavėjui: kvitų išdavimas, pildymas, apskaita pavedama paslaugos gavėjui;
- nuo veiklą pagal veiklos kvitus vykdančiam asmeniui pagal paslaugų sutartį išmokėtų sumų GPM ir VSD įmokas apskaičiuoti ir sumokėti pavedama paslaugos gavėjui, tai irgi sukuria nepatrauklią administracinę našta paslaugos gavėjui.

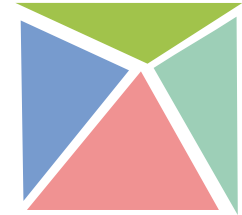
Kitos užimtumo formos

Fizinis asmuo bus laikomas užimtu taip pat, jeigu jis **bus įsteigęs** arba bus atitinkamos teisinės formos juridinio asmens **dalyvis** ar dalyvaus kitos organizacinės struktūros veikloje arba vykdys šią **veiklą, kitaip susijusią** su veikla juridiniame asmenyje:

- individualios įmonės savininkas;
- mažosios bendrijos, tikrosios ūkinės bendrijos ar komanditinės ūkinės bendrijos tikrasis narys;
- **partneris pagal jungtinės veiklos sutartį**, išskyrus ūkininko partnerį;
- **yra juridinio asmens valdymo organo narys** ir už šią savo veiklą gauna atlyginimą (tantjemas, užmokestį ir pan.);
- yra kooperatinės bendrovės narys, kuris vykdo ūkines operacijas su kooperatine bendrove;
- yra šeimynos dalyvis.

Esamų ADRPP tobulinimas ir naujų įvedimas, kaip naujų darbo vietų kūrimo prielaida

- Naujų darbo vietų steigimo subsidijavimas yra nukreipiamas į viešąjį sektorių, siekiant prisidėti prie socialinių paslaugų plėtros, finansinių ir žmogiškųjų išteklių didinimo NVO.
- Keičiama viešųjų darbų sąvoka – „pagalbiniai darbai“, o jų finansavimas, organizavimas ir koordinavimas perduodamas savivaldybėms.
- Panaikinamos subsidijos verslo liudijimams, nes jų buvimas iškreipia darbo rinką, skatina registruotis darbo biržoje tam, kad būtų padengta verslo liudijimo įsigijimo kaina;
- Vietoje darbo įgūdžių įgijimo rėmimo siūloma rengti stažuotes;
- Darbo įgūdžių įgijimo sutartis apjungta su savanoriška praktika, pagrindu paliekant savanorišką praktiką;
- Sukuriamos visiškai naujos ADRPP.

Remiamojo įdarbinimo priemonės, kaip naujų darbo vietų kūrimo garantas

Užimtumo įstatyme numatomos tokios remiamojo įdarbinimo priemonės:

- 1) įdarbinimas subsidijuojant;
- 2) stažuotė;
- 3) savanoriška praktika;
- 4) darbinio mokymo sutartis;
- 5) pagalbiniai darbai;
- 6) išankstinio apmokėjimo paslaugų kvitai.

Naujos ADRP priemonės:

- Darbinio mokymo sutartis pagal Darbo kodeksą, taikoma darbo įgūdžiams įgyti;
- Darbas pagal išankstinio apmokėjimo paslaugų kvitai.

Darbinio mokymo sutartis

- Darbinio mokymo sutartis **yra darbo sutartis**, kurios sudarymo tvarką ir turinį nustato Darbo kodeksas.
- Darbinio mokymo sutarties tikslas – sudaryti sąlygas asmenims įgyti praktinių įgūdžių arba juos sustiprinti dirbant ir mokantis darbo vietoje, o darbdaviams – kompensuoti dalį jų patiriamų išlaidų, susijusių su tokių asmenų darbinio mokymu.
- Darbinio mokymo sutartis yra terminuota.

Darbinio mokymo sutartis

- Darbo birža dirbti pagal darbinio mokymo sutartį gali siųsti šiuos bedarbius:
  - nekvalifikuotus bedarbius;
  - ilgalaikius bedarbius;
  - turinčius teisę į papildomas užimtumo garantijas pagal Lietuvos Respublikos valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės darbuotojų papildomų užimtumo ir socialinių garantijų įstatymą;
  - darbingus asmenis iki 29 metų.

Darbinio mokymo sutartis

- Teritorinės darbo biržos siūstiems asmenims, įsidarbinusiems pagal darbinio mokymo sutartis, jų rašytiniu prašymu iš Užimtumo fondo kompensuojama iš darbo užmokesčio darbdavių išskaityta suma mokymams kompensuoti.
- Tam, kad būtų valdomos išlaidos ir užkertamas kelias piktnaudžiavimui, siūloma riboti kompensuojamų sumų dydį: per mėnesį negali viršyti darbuotojui mokamo darbo užmokesčio 20 procentų dalies, o bendra kompensuojama suma negali viršyti 2 MMA dydžių.
- Asmens, dirbančio pagal darbinio mokymo sutartį, iš darbo užmokesčio išskaitytos sumos mokymų išlaidoms padengti kompensavimo sąlygas ir tvarką nustato Vyriausybė arba jos įgaliota institucija (ADRPP aprašas).

Išankstinio apmokėjimo paslaugų kvitai – kas tai?

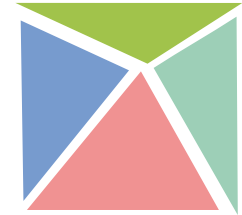

Išankstinio apmokėjimo paslaugų kvitas – tai:

- 1) fizinių asmenų įsigyjamas finansinis dokumentas,
- 2) kurio 2/3 kainos kompensuoja Užimtumo fondas, o likusią 1/3 kainos apmoka paslaugos gavėjas įsigydamas išankstinio apmokėjimo paslaugų kvitą, ir
- 3) kuris patvirtina fizinio asmens teisę gauti išankstinio apmokėjimo paslaugų kvite nurodytas paslaugas iš jo pasirinktos pripažintos gyventojams paslaugas teikiančios įmonės, veikiančios toje pačioje gyvenamojoje teritorijoje, kurioje paslaugos gavėjas pageidauja gauti paslaugas.

Išankstinio apmokėjimo paslaugų kvito formą, išdavimo, panaudojimo ir apskaitos tvarką pavesta patvirtinti poįstatyminiu teisė aktu – ADRPP aprašu.

Išankstinio apmokėjimo paslaugų kvitai – kam taikoma?

Dirbti pagal darbo sutartis pripažintose gyventojams paslaugas teikiančiose įmonėse darbui pagal išankstinio apmokėjimo paslaugų kvitus darbo birža gali siųsti šiuos asmenis:

1. darbingo amžiaus neįgaliuosius, kuriems nustatytas iki 25 procentų darbingumo lygis arba sunkus neįgalumo lygis;
2. darbingo amžiaus neįgaliuosius, kuriems nustatytas 30–40 procentų darbingumo lygis arba vidutinis neįgalumo lygis;
3. darbingo amžiaus neįgaliuosius, kuriems nustatytas 45–55 procentų darbingumo lygis arba lengvas neįgalumo lygis;
4. vyresnius kaip 50 metų darbingo amžiaus darbingus asmenis.

Išankstinio apmokėjimo paslaugų kvitai – kas organizuoja?

Pripažinta gyventojams paslaugas teikianti įmonė yra:

- 1) juridinis asmuo, nepriklausomai nuo jo teisinės formos,
- 2) kurio veikla apima vienos ar kelių paslaugų teikimą gyventojams (įskaitant socialines paslaugas teikiančias įstaigas, veikiančias pagal Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymą, švietimo įstaigas, veikiančias pagal Lietuvos Respublikos švietimo įstatymą, ar kitus juridinius asmenis, kurie teikia paslaugas gyventojams) ir
- 3) kuris yra įrašytas į Pripažintų gyventojams paslaugas teikiančių pagal išankstinio apmokėjimo paslaugų kvitus įmonių sąrašą,
- 4) turi būti įdarbinęs Lietuvos darbo biržos siūstus asmenis.

Pripažintų gyventojams paslaugas teikiančių pagal išankstinio apmokėjimo paslaugų kvitus įmonių sąrašą pavedama tvarkyti Vyriausybės įgaliotai institucija. Siūloma, kad šia institucija būtų Lietuvos darbo birža.

Juridinio asmens įrašymo į Pripažintų gyventojams paslaugas teikiančių pagal išankstinio apmokėjimo paslaugų kvitus įmonių sąrašą tvarką nustatyti pavesta Vyriausybei arba jos įgaliotai institucija.

Išankstinio apmokėjimo paslaugų kvitai – kokios paslaugos?

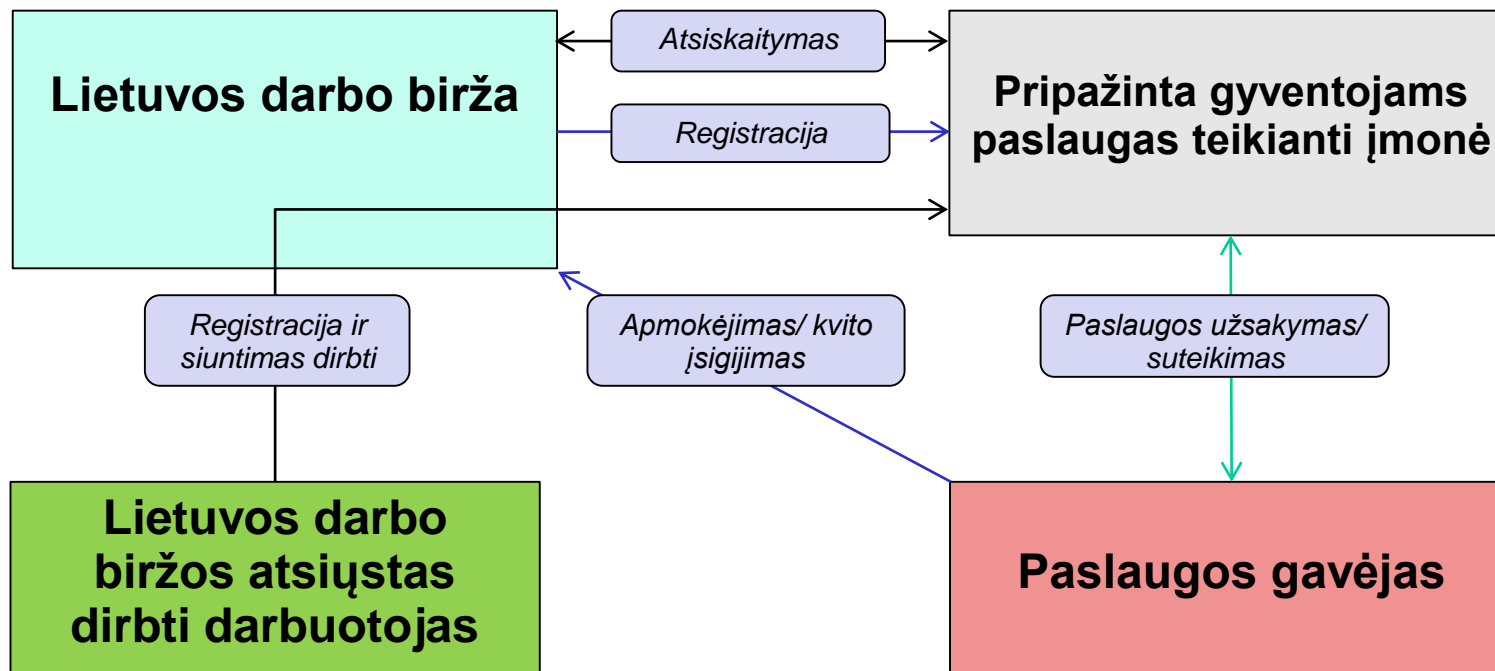

Pagal išankstinio apmokėjimo paslaugų kvitus gali būti teikiamos šios paslaugos gyventojams:

- 1) būsto sutvarkymas;
- 2) maisto paruošimas;
- 3) įvairių pavedimų vykdymas;
- 4) maisto produktų ir buitines prekių nupirkimas;
- 5) lydėjimas į įvairias įstaigas;
- 6) transporto organizavimas ir (ar) vairuotojo paslaugos;
- 7) vaikų, neįgalių asmenų ir senyvo amžiaus asmenų priežiūra;
- 8) ūkiniai darbai ir jų organizavimas (malkų nupirkimas, supjovimas, atnešimas, krosnių iškūrenimas, daržų, sodų, gyvulių priežiūra ir pan.);
- 9) smulkus gyvenamųjų patalpų remontas;
- 10) aplinkos sutvarkymas;
- 11) kitos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatytos paslaugos gyventojams.

Išankstinio apmokėjimo paslaugų kvitų sistemos veikimas

Išankstinio apmokėjimo paslaugų kvitų privalumai

Išankstinio apmokėjimo paslaugų kvitų sistemos **privalumai**:

- Sudaromos teisinės ir organizacinės naujų darbo vietų kūrimo prielaidos;
- Dalyvauti priemonėje nukreipiami darbo rinkoje labiausiai pažeidžiami asmenys;
- Darbams, kurie gali būti atliekami pagal išankstinio apmokėjimo paslaugų kvitus, nereikalinga aukšta kvalifikacija;
- Skatinamas gyventojų naudojimas namų ūkio/asmeninės priežiūros paslaugomis iš legalių paslaugų teikėjų.

Išankstinio apmokėjimo paslaugų kvitų trūkumai

Išankstinio apmokėjimo paslaugų kvitų sistemos **trūkumai**:

- Sudėtingas išankstinio apmokėjimo paslaugų kvitų sistemos administravimas;
- Reikalingas papildomas finansavimas iš Užimtumo fondo;
- Dalyvauti priemonėje nukreipiami asmenys, kurie dėl amžiaus ar neįgalumo gali dirbti ribotai, todėl gali kelti sunkumų tokių asmenų nukreipimas dirbti konkrečius darbus, kuriems yra reikalinga fizinė jėga;
- Dėl aukščiau paminėtos priežasties darbdaviai gali vengti dalyvauti priemonėje, jeigu nustatytas kvito įkainis neatitiks rinkos sąlygų.

Tam, kad išankstinio apmokėjimo paslaugų kvitai veiktų sėkmingai būtina sukurti sistemą, kuri palengvintų kvitų įsigijimą, nustatyti konkurencingą kvito kainą ir nustatyti paklausias paslaugas, kurios gali būti teikiamos pagal kvitą.

KLAUSIMAI